

клієнтами, які чітко регулюють обсяги і терміни грошових надходжень, зокрема, освіта, частково фінансова та страхова діяльність, будівництво (крім форс-мажорів, що пов'язані з активними бойовими діями або руйнуванням незавершеного будівництва). Прибутковою залишається оптова та зовнішня торгівля продуктами харчування, що пов'язано зокрема, з тим, що на початку війни населення масово формувало запаси їжі. Надалі періодично виникали хвилі дефіциту певних товарів (сіль, борошно тощо), що теж призводило до підвищення попиту на ці товари. Отже, деякі види бізнесу в умовах невизначеності покращили свої фінансові результати діяльності завдяки врахуванню у своїй діяльності зміни кон'юнктури і потреб ринку.

Висновки. Підсумовуючи, доцільно зазначити, що війна досить неоднозначно вплинула на бізнес і це підтверджують результати проведеного аналізу фінансових результатів підприємств. Так, деякі повністю або частково зруйновані, переміщені, проте наявність фінансового запасу, ефективного менеджменту та кадрового ядра створюють можливості до розвитку, адаптації до нових умов, пошуку ринків збуту, зміни сегменту ринку та цільового споживача. Здатність підприємств функціонувати в умовах війни кількісно відображається у фінансових результатах, які залежать не лише від доходів, а й від здатності стримувати та оптимізувати витрати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дзерелейко С. Інструментарій покращення фінансових результатів у системі зміцнення економічної безпеки підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2022. № 6. Том 1. С. 67–74. DOI: 10.31891/2307-5740-2022-312-6(1)-10.
2. Піскун А. Економічна сутність фінансового результату підприємства. *Наукові перспективи*, 2023. № 2(32). DOI: 10.52058/2708-7530-2023-2(32)-327-339.
3. Державна служба статистики України: Статистичні дані. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 15.04.2023).

Панухник О. В.

д-р екон. наук, професор,
завідувачка кафедри економіки та фінансів
Тернопільського національного технічного
університету імені Івана Пулюя

ПРІОРИТЕТНІ КОНЦЕПТИ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА У ПРИЗМІ РОЗГЛЯДУ ДЕРЖАВНИХ ІНІЦІАТИВ ІЗ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Вступ. Кардинальна та руйнівна сьогочасна трансформація економіки України актуалізує питання формування нових знань у сфері аналізу фінансового стану суб'єкта підприємницької діяльності різних категорій, регіонів і галузей для досягнення сталості й грамотного управління ним у складних умовах безпрецедент-

ної війни. Нині підприємці як ніколи прагнуть підвищити прибутковість свого підприємства й ефективно використовувати власні фінансові ресурси задля зростання його платоспроможності. Однак постійно виникаючі форс-мажорні ситуації є незалежними від самого підприємства, важко усунути та унеможливають проведення досконалої оцінки його фінансового стану. У таких реаліях фінансова стійкість бізнесу залишається під великим сумнівом. Відтак нагальним стає процес адаптації підприємства до зовнішніх перемін – якщо здійснювати належне управління самим підприємством, передбачати можливість виникнення ризику в роботі та мати резерви фінансових ресурсів, виникає імовірність збереження власного капіталу, ресурсів, клієнтської бази, позицій на ринку та майбутніх перспектив розвитку бізнесу навіть в умовах повномасштабного вторгнення росії.

Метою роботи є визначення необхідності проведення діагностики фінансового стану підприємства в теперішніх кризових умовах і практична реалізація отриманих знань, досвіду та програм для негайного відновлення й сталого післявоєнного зростання бізнесу.

Основна частина. В умовах сьогодення український бізнес для ефективності та можливості свого функціонування повинен усвідомлювати важливість процесу діагностики фінансового стану, під яким розуміють комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів [1].

У довоєнних умовах оцінка фінансового стану могла би проводитися на підприємстві звичним шляхом завдяки аналізу структури майна, динаміки зміни активів і джерел їх формування, низки показників (ліквідності й платоспроможності, рентабельності й прибутковості, ділової активності й фінансового стану, кредитоспроможності й самокупності). Утім в умовах війни такий аналіз подекуди є неактуальним і зазвичай неможливим до проведення. За існуючих обставин основною метою реалізації діагностики фінансової сталості підприємства стає створення економічних передумов для його розвитку в умовах нестабільності середовища. Проте не все є так оптимістично в умовах війни, оскільки однією із нагальних проблем бізнесу постає питання пошуку грошей для полегшення ведення діяльності. Векторно розуміємо, що пропозиції банківських установ є не зовсім доречними та вигідними сьогодні, тому варто зупинитися на державних програмах щодо допомоги виживання та розвитку бізнесу, пропонованими урядом країни від початку війни. Насамперед законодавчі зміни стосувалися фінансової підтримки бізнесу, спрощення податкового режиму, митних пільг, скасування деяких нормативних актів, отримання ліцензій і дозволів, мораторію на державні перевірки та ін.

Розглядаючи державні ініціативи на рівні малого та середнього бізнесу як невід’ємної ведучої ланки національної економіки, всупереч усім складним соціально-економічним умовам заслуговує на увагу низка програм для забезпечення можливості продовження ведення діяльності або ж для започаткування нової справи під час війни, найбільш затребуваними з яких є ініціативи щодо підтримки бізнесу:

- у сфері податків і митниці (скасовано акцизний податок; зменшено ставку ПДВ до 7 % на паливо; звільнено від імпортного мита всі групи товарів, окрім алкогольних і тютюнових виробів; запроваджено єдиний податок у розмірі 2 % для всіх підприємств з річним оборотом не більше 10 млрд грн; скорочено час розмитнення товарів до 1 години та ін.);

- фінансова допомога (можливість отримання кредитів у розмірі до 60 млн грн під 0 % на період дії воєнного стану за державною кредитною програмою «5–7–9 %»; отримання підприємствами щомісячної компенсації у розмірі 6 500 грн за працевлаштування ВПО; надання фінансової допомоги розміром від 250 тис. грн до 8 млн грн залежно від виду бізнесу і галузі у рамках урядового проєкту «Робота», а також реалізація низки грантів щодо сприяння відкриття власної справи ветеранами (до 1 млн грн) або ж на навчання їх у сфері інформаційних технологій (до 30 тис. грн);

- заходи з дерегуляції (введено мораторій на проведення державних перевірок; спрощено регулювання трудових відносин в умовах воєнного стану – трудові договори з працівниками можуть бути тимчасово припинені або може бути оголошено простій, а також необмежена тривалість неоплачуваної відпустки на час дії війни; розширено можливості для жінок працювати у нічні зміни; з’явилася нагода розірвання трудових відносин зі сторони роботодавця під час лікарняного чи відпустки, а зі сторони працівника – негайно за його ініціативою через небезпеку у зв’язку з бойовими діями) [2].

Зазвичай ця категорія бізнесу має нижчі фінансові важелі та менші можливості для залучення додаткового капіталу, а війна ще більше посилила проблему доступності кредитних ресурсів. Комерційні банки практично припинили активне кредитування сектору, а кредитні ресурси для фінансування робочого капіталу та проєктів тепер доступні лише за державними програмами [2].

Отже, український бізнес незалежно від виду діяльності, масштабів і територіальної приналежності за підтримки держави навіть в умовах воєнного часу продовжує працювати, сплачуючи податки до державного бюджету, про що свідчить індекс активності бізнесу (Ukrainian Business Index) – станом на початок 2023 року 30,76 % зі 100 % можливих [3], здійснює оновлення вітчизняної економіки на ринкових засадах, а також виводить її на шлях нових реформ попри всі сьогочасні зміни.

Висновки. Підсумовуючи, вважаємо, що для підтримки задовільного фінансового стану підприємства необхідна постійна його системна діагностика на основі фінансово-економічного аналізу. Фінансова стійкість бізнесу під час війни прямо залежить від стабільності зовнішнього середовища та вимагає грамотного фінансового управління й швидких реакцій на виникаючі виклики. Сьогодні бізнес працює в умовах швидкої адаптації задля збереження своєї діяльності, змінюючи цим нормативні показники фінансового стану. Війна вносить свої корективи: зростають вимоги до платоспроможності підприємства з можливістю негайного погашення боргів і швидких інвестицій у розвиток; знижується рівень нормативного показника рентабельності та оборотності підприємства; підвищуються вимоги до реагування бізнесу на нові реалії, а також зростають вимоги до безпеки персоналу, інформації, логістики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Методики інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: наказ Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 23.02.1998 р. № 22. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13. С. 211.
2. Експрес-оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Аналітичний звіт. Київ: Програма розвитку ООН в Україні, 2022. 77 с.
3. Дія. Бізнес. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: результати опитування в січні 2023 року. 2023. URL: <https://business.dia.gov.ua/cases/novini/stan-ta-potrebi-biznesu-v-umovah-vijni-rezultati-opituvanna-v-sicni-2023-roku>

Юрчишена Л. В.

канд. екон. наук, доцент, доцент
кафедри фінансів і банківської справи
ДонНУ імені Василя Стуса

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вступ. Проблема фінансування закладів вищої освіти в умовах воєнного стану набуває все більшого значення, що обумовленою пріоритетністю розподілу державних видатків на оборону, фінансуванням лише захищених статей в умовах обмеженості, невизначеністю щодо розподілу бюджетних коштів на освіту. Фінансування ЗВО України у 2022 році здійснювалося у «ручному режимі» без урахування показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності, що зумовлено призупиненням дії Постанови Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 року № 1146 «Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності» [1], яка не відновлена досі. Розширення фінансової автономії для більшості університетів є викликом через зміну фондів фінансування, невідповідність вартості навчання